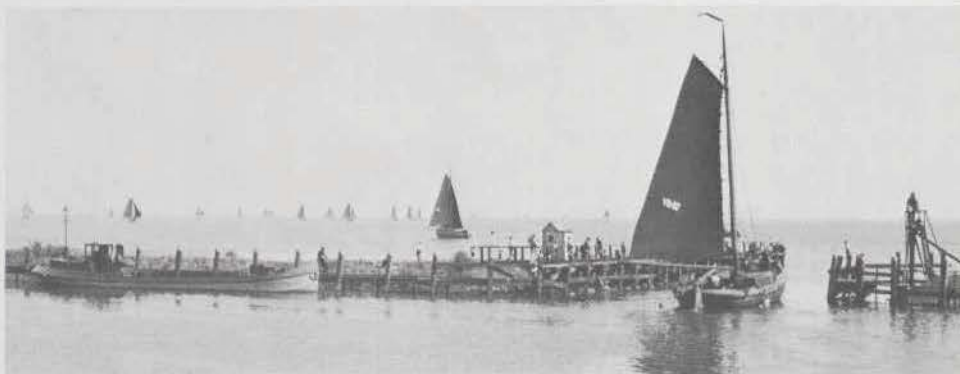

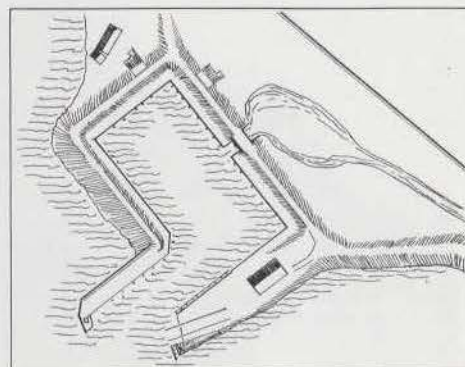
Het Marker haventje

Waarschijnlijk waren de werkzaamheden aan de copie van de Marker haven op het terrein van het buitenmuseum nog niet begonnen, wanneer niet een subsidie van f 950.000 in het kader van de aanvullende werken de mogelijkheid van aanpak van dit project had geopend. Een hoeveelheid grondwerk kon hierdoor worden aangevat. Daartoe viel de keuze op twee projecten en wel op het Marker haventje en op het aanleggen van de grachten, die mede een rol moeten spelen bij de ontwatering van het terrein. Bij het realiseren van de copie van de haven van Marken moet dankbaarheid worden betuigd aan de dienst van de Zuiderzeewerken, die tot velerlei medewerking, zowel in adviserende als in praktische zin, bereid was. Ook de afdeling Ontwatering van de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders leverde herhaalde malen adviezen voor het museumterrein. De werkzaamheden konden niet geheel worden afgerond aan het einde van de periode, einde 1975, maar zij konden wel zover worden afgewerkt dat een goed beeld van de haven is verkregen, zoals hij zal zijn wanneer hij geheel kan functioneren. Het was relatief een wat moeilijk project in verband met de bijzonder gevarieerde samenstelling van de ondergrond van dit terrein dat is opgespoten over de buitendijkse rietstrook achter de zeemuur'.

De Marker-haven-copie, zoals deze nu is gemaakt, geeft lang niet hetzelfde beeld als de huidige haven van Marken. Aangezien er rekening moest worden gehouden met de geringe ruimte, die beschikbaar was tussen de zeemuur en de jachthaven, met de opening van de haven zodanig dat er ook nog schepen konden in- en uitvaren, is gekozen voor een reconstructie van de haven van Marken, die aangelegd werd volgens bestek en voorwaarden van 1829 en die door het toen groeiende aantal botters spoedig te klein werd. Wij weten namelijk dat reeds in 1837 werkzaamheden werden uitgevoerd waaronder het dieper maken van de haven en

dat in 1853 een tweede havenkom werd gegraven op Marken, aansluitend aan de oudere. Zij werden dus samengevoegd tot een geheel. Behalve dit havencomplex was er dan nog een afzonderlijke ligplaats voor haringschuiten — de Kolk — genoemd, als een rechter arm van de haven. De haveningang was eigenlijk te nauw, maar kon niet worden verbreed, want dan zou men bij harde Noordwesten wind nog meer last van de golfslag hebben gekregen. In 1860 was de uitbreiding, die in 1853 was gepland, gereed en sindsdien werd de Marker haven gerekend tot de beste en doeltreffendste vissershavens van Nederland. Zo bestaat dan

De Marker haven aangelegd op het buitenmuseum.

Boven: de haven van Volendam vroeger.

Midden: de Marker haven van het buitenmuseum; de rokerij op de achtergrond.

Links: werf en helling aan de haven van Marken, oktober 1946.

nu nog de haven van Marken uit drie kommen: aan de Noordzijde de oude havenkom (1830-1837), aan de Zuidzijde de nieuwe havenkom (1853) en de Westerhaven, die dateert van 1870. De oude havenkom heeft een oppervlakte van ongeveer 75 bij 40 m², de beide andere elk ongeveer 100 bij 45 m². De gezamenlijke oppervlakte bedraagt ongeveer 15.000 m². Daarbij is dan vermoedelijk inbegrepen de buiten de eigenlijke dijk gelegen Buitenhaven, die kleiner is dan de beide andere kommen.

De diepte van de binnenhaven varieert van anderhalf tot twee meter. De breedte van de ingang is in verband met de Westenvind zeer nauw en wel 8,80 m. Deze oude haven werd bezocht door de vissersvloot en door de zogenoemde postboot van de Tweede Noordhollandsche Tramweg Maatschappij, die zesmaal per dag een geregelde verbinding met Monnikendam onderhield. Voorts was er een dienst op Volendam en er waren de bekende toeristenvaarten. De visserij begon al vóór de afsluiting te tanen en daarmee liep het aantal botters toen reeds terug. In 1905 visten van de 162 schepen van Marken er maar 82 het gehele jaar door. In 1931 waren er nog maar 111 schepen voor de visserij, waarvan er maar 30 het hele jaar visten. Na de afsluiting van de Zuiderzee in 1932 is dit aantal snel verder teruggelopen.

Wat nu betreft de nieuwe, nu gemaakte haven op het buitenmuseum is gekozen voor de kleinste havenkom van Marken — er was ook niet meer ruimte in verband met de aanwezigheid van de jachthaven — en deze is in copie aangelegd. Toch moest het oorspronkelijke plan worden gewijzigd omdat de jachthaven inmiddels zo was uitgebreid dat er geen toegang tot de Marker haven kon worden gerealiseerd tenzij de situering zou worden veranderd. Er is dan nu een copie van de oudste haven van Marken uit de jaren dertig van de vorige eeuw, compleet met uitwateringssluisje.

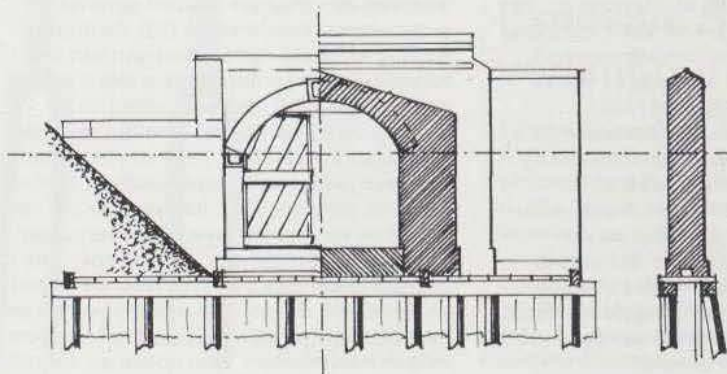
In 'Bestek en Voorwaarden wegens het vergroten van de zoogenaamde Buurterhaven op het eiland Marken met de daartoe betrekkelijke werken', goedgekeurd op '27 Junij 1829' en aangenomen door P. Brad voor de som van f 15.000, vonden wij gegevens voor het toenmalige werk. Uitvoerig wordt daarin ook het uitwateringssluisje beschreven. De gegevens waren waardevol in verband met de aanleg van de nieuwe Buurterhaven van Marken op het buitenmuseum te Enkhuizen. Voor deze uitvoering van de werkzaamheden waren begonnen beschikte het museum voorts nog over copieën van een aantal andere stukken met betrekking tot deze havenwerken uit het Rijkswaterstaatarchief in het Rijksarchief te Haarlem. Daar was behalve het al bovengenoemde Bestek en Voor-

waarden van 1829, nog een stuk over het herstellen van paalwerken en steenglooingen en het verdiepen van de Buurterhaven uit 1838 en 'Bestek en Voorwaarden wegens het vergroten van de Buurterhaven op het eiland Marken van 1837', een stuk betreffende dijkherstel van 1839, profieltekeningen betreffende de steenglooingen, allemaal gegevens die van betekenis waren voor het zo goed mogelijk in copie uitvoeren van ons werk. Er was dan bovendien nog een 'Reglement voor het gebruik van de Buurterhaven op het eiland', eveneens van 1837. Het Bestek en Voorwaarden van 1829 bevat 14 artikelen, waaronder: Beschrijving van het werk, het graven der haven en het opwerken van den dijk, een artikel over beschoeiingen en meerpalen en een over het 'Steenen uitwateringssluisje', waarin dit geheel wordt omschreven. Maar het stuk heeft ook artikelen over 'Hoedanigheid en keuring der bouwstoffen', over 'Rampen en duisterheden' (voor het geval er wat met het werk mis zou gaan voor dat het totale einde van de afwerking is bereikt), de 'Wijze van Gedrag'. Volgens dit laatste artikel: 'Op Zon- en feestdagen zal aan deze werken niet mogen gearbeitet worden, gelijk mede niet voor zonsop- of na zonsondergang, tenzij met voorkennis van de Directie, op verbeurte van 25 gulden telken reize'. En over aannemer

en borgen wordt vermeld: 'De aannemer zal moeten zijn een bekwaam, eerlijk en ter goeder naam bekend persoon, en moeten stellen twee voldoende borgen, beide genoegzaam gegoed om deze aanneming te kunnen verzekeren'. Het stuk sluit met een artikel over de 3 termijnen van betaling: een derde wanneer de helft van het werk is gevorderd, de helft wanneer het werk is voltooid en een zesde wanneer aan het einde van de onderhoudstijd, volkomen aan de voorwaarden van het bestek zal zijn voldaan. Omtrent de hoedanigheid van de bouwstoffen vernemen wij dat het hout gezond en gaaf, zonder schadelijke gebreken moest zijn, de palen niet krom maar rechtdradig, de metselstenen hard klinkende, vierkant gevormd, 'gebakken langs de hoofdrijen of aan de zoogenaamden Vaartschen rijn of Leidschen rijn, enz.' Het ijzer diende taai te zijn en van de beste merken, de kalk, goede wel geslachte luiksche steenkalk, die vóór de bereiding gezeit en van alle harde en ongeleschte steenstukjes gezuiverd moet worden. 'De tras, zuivere geotrooieerde Amsterdamsche kunstcement; de sterke tras moet bestaan uit zes deelen kalk en vijf deelen tras, bewerkt in een op te slaan loodsje, naar de bevelen en onder toezigt van de Directie. Het rijshout, groot hollandsch dijkrijs, vierjarig gewas, volgens de bepalingen van het Rijk. De teer, beste kolen-teer, heet en gelijk uitgestreken.'

Voor het zo goed mogelijk uitvoeren van de copie waren de gegevens van deze oude bestekken heel waardevol. En toch kon — natuurlijk overigens zal men denken — de uitvoering van deze Buurterhaven van het buitenmuseum niet helemaal conform het oude bestek en voorwaarden worden uitgevoerd. Maar heel zeker is het over enkele jaren, wanneer er nog wat huisjes en een werf zijn geplaatst, en schepen ter reparatie komen aan de scheepswerf van het Marker haventje van het Zuiderzeemuseum, een boeiend geheel en zo goed mogelijk verantwoord aangelegd. Helaas... even wachten nog voor bezoek.

Gedeelte Marker haven op buitenmuseum.

De sluis van de oorspronkelijke Marker haven.